

Književnost.

Slovenska.

Krpanova kobilica, Spisal I. Cankar. Založil L. Schwentner. Ljubljana 1906. Založnik Schwentner je izdal letos za Božič deseto Cankarjevo knjigo „Krpanova kobilica“. To je torej nekak jubilej, in založnik in pisec sta ga proslavila. Prvi je skrbel za opremo in ilustracije, drugi pa je napisal uvod in ga naslovil „Jubilej“. Pripoveduje o sebi: v kakšnem razpoloženju je pisal prve knjige, v kakšnem druge in v kakšnem zadnje. Spredaj stoji zelo sentimentalni fant, piše mehke novele in drame, trubaduri obenem, in vsebina tistih časov so sanje. Potem to mine. Sanje minejo, pred oči stopi življenje, ki je grenko, ki se zdi silno krivično. Poeta ni več, izgubi se sentimentalnost brez sledu in mesto nje se rodi ogorčenje. In to so tla za satiro. To je do desete knjige, zdaj pa je razobešana zastava, ki vihra na vse štiri vetrove in na vse štiri vetrove oznanja nekoliko resignirano devizo: „Kakor koli in kamorkoli“. Do tukaj je prišel Cankar z deseto knjigo in tu se konča tudi njen uvod. Sledijo satire na Prešernov spomenik, na ljubljansko gledališče, na Vegov spomenik in na „rodoljube“. Pri tem ne izbira avtor sredstev, posluži se vsega, kar je priročnejše in kar obeta pač sigurnejšo zmago. Zato ker se gre skoro povsod tudi za njegovo osebo, so besede še ostreje, še bolj poojstrene puščice, ki leté v najpestrejših osebnosti. Vsebinska vseh satiričnih spisov (tudi „Poslednjih dni Štefana Poljanca“), pa je nastopna: Mlada slovenska umetnost se je (za časa Cankarja in Zupančiča, nekoliko v ozadju Kette in še za njim Murn) povzpela nenavadno visoko. Ali do prave veljave ne more, ker jo zadržujejo na tej poti zlasti tisti „rodoljubi“, ki imajo v rokah moč, a obenem niti trohice umetniškega smisla.

Ravnajo po starih in krivih nazorih, a narod je zaostal v kulturi in zato ne razume svoje umetnosti, ki gre daleč pred njim. Drugo so potem osebnosti! Gangl ni pesnik, Aškerc je bil in ni več, ta uvaža „praktične“ razmere in tako naprej. Pesem je znana in že primeroma stara.

Sredo knjige je Cankar opredelil z naslovom „Novela“. Tu je natisnjenih troje krajših spisov, od katerih sta „Na otoku“ in „Spomladi“ za pisca zelo značilna: prvi kaže v polni luči lepoto njegove mistike, ki je to pot na pravem mestu, a drugi se giblje v tisti mehki sentimentalnosti, ki se je včasih avtorju tako prijazno podajala. Tretja novela „Nespodobna ljubezen“ pa je po vsebini taka, da bi je ne prinesel noben slovenski mesečnik. — — Naposled naj pridejo na vrsto karikature, ki jih je narisal Hinko Smrekar. Z eno, dvema izjemama so vse to pot in v tej knjigi brez pomena, ker ne dosežajo v nobenem oziru svojega resničnega cilja. Tudi karikatura avtorja samega je taka.

Cankar je za sedaj brezdvomno najmarkantnejši pojav v slovenski moderni, ni pa njegov Heinejevski esprit vedno v enakem razmerju z dovršeno umetniško obliko njegovih del. Cankar je sedaj na vrhuncu svoje stvarilne moči — njegov cinizem pa je tupatam že stereotipen. Kjer se proti njegovi posebni umetniški individualnosti pojavi kak odpor, tam je Cankar takoj pri roki s farizeji in filisteji, tam so „hinavski rodoljubi“, Krjavliji sami in šentpeterski meščani s svojo Krpanovo kobilico. To je uvertura in potem sledi mirnejše stvari: sladka samozavest, da so vsi ostali slovenski literatje služabniki njegovega humorja, da živi na Slovenskem sploh silno smešen narod: „Was kümmert Sie das Gesindel?“ — — Vsa Cankarjeva moč je v tem cinizmu.

Vse obzorje Cankarjevih idej je osredotočeno okoli tega njegovega neprestanega sujeta: Izgubljeni mladi človek, umetnik, ki se bori proti trmastemu narodu, ki umetnosti ne razume. Junak vselej umrje žalostne smrti. Kar pa te povesti pretvarja v lepe umotvore, je sugestivna moč Cankarjevega sloga in njihova perspektiva v neskončno daljo, njihov nerazvozani problem, nedogledni, nejasni konec... Umetnost, ki je čisto slovanska po izvedbi, „z padna“ po svoji koncepciji, visoka in lepa, a vedno v nevarnosti, da zaide...

Notus.

Janeza Trdine zbrani spisi. III. knjiga. Bajke in povesti. II. V Ljubljani 1906. Založil L. Schwentner. — V tej knjigi se nadaljujejo bajke in povesti o Gorjancih, ki jih je Trdina nabral in zapisal med tem zanimivim ljudstvom v času, ko je bilo še čisto ločeno od sveta in je torej kazalo še popolnoma svoje naivno naziranje. Največ teh povesti se suče okoli svetega Feliksa. Duševno obzorje, ki se nam tu razgrinja, res ni obširno: „Tonček vpraša prijaznega Radovičana, ki je sedel zraven njega, kakega daru misli svetega Feliksa on prositi. Odgovori mu: Ne velikega, zato vem, da me bo rad uslišal. Enega junca že imam, pa bi mu dobil rad par. Sivka mi je zdaj vdrugič breja, pa se bom priporočil našemu svetniku, da bi mi dala zopet junca. Če on hoče, da mi lahko štiri, ali toliko jih ne potrebujem.“ Ljudstvo, ki vidi le gozd okoli sebe in nebo nad sabo ter z zunanjim svetom pride le malo v dotiko, ki s poetiško praznovernostjo razširja krog svoje domišljije. Jedro je pa vseskozi dobro in zdravo. Trdina je zapisoval ljudsko pripovedovanje kot objektivna priča z občudovanja vredno potrpežljivostjo. Vendar vsebina ni da bi vlekla, in je tudi bolj lokalnega nego splošno folkloristiškega pomena. Jezik je pa vzoren in mirni način pripovedovanja, ki z neko vdano resignacijo sledi naivnim podrobnostim, je našel že posnemo v krogu slovenskih modernih. N.

„Čas“. Znanstvena revija. Leto I. Uredniki: dr. F. Grivec, profesor E. Jarc, dr. A. Ušeničnik. Izhaja po desetkrat na leto. Naročnina 5 K., za dijake 3 K. Leonova družba v Ljubljani. Prvi zvezek ima sledečo vsebino: Naš čas: dr. A. Ušeničnik. Simon Gregorčič: Fr. Terseglav. Vzhodno cerkveno vprašanje v luči moderne historiografije: dr. F. Grivec. Današnje naloge katoliške cerkve: L. Lenard. Izpoved modernega protestanta: dr. A. Ušeničnik. Balkanski problemi: dr. Gruđen. Meunier v Pragi: Ferdinand Cilenšek. Nove knjige. Listek. — Ta edina večja znanstvena revija med Slovenci se sama priporoča. Našemu izobraženstvu je prepotrebna in gotovo tudi dobrodošla. Njeni uredniki in sotrudniki nam jamčijo, da bo smer revije tako objektivno znanstvena, kot je bila „Obzornikova“, vsebina pa še mnogovrstnejša in bogatejša. S.

Ilustrovani narodni koledar (1907). Last in zaloga „Zvezne tiskarne“ v Celju. Zabavni del „Narodnega koledarja“ obsega letos med drugimi stvarmi tudi dvojce Cankarjevih črtic, izmed katerih je druga „Mrovec in njegova slava“ zelo originalna satira. V njej je karikirana trnjeva pot slovenskega umetnika. Spindlerjev spis „Učitelj Slekovec“ je tak, kakor sicer vsa njegova literarna dela: brez barve. Pesmi Vojeslava Molčeta so posnete večinoma po drugi zbirki Zupančičevih pesmi.

Med spisi se nahaja životopis Jana V. Lega in ves zabavni del zaključuje politični pregled za l. 1906.

Leposlovna knjižnica. Ravnokar je izšel II. zvezek „Leposlovne knjižnice“ z zanimivima povestima „Stepni kralj Lear“, ruski spisal Ivan Sergjejevič Turgenjev in „Hiša ob Volgi“, ruski spisal S. Stepnjak. Zvezek velja broširan 1 K 20 vin., vezan 2 K 20 vin., s poštnino 8 vin. več. Zaloga v „Katoliški bukvarni“ v Ljubljani.

Novomeški prošt Fran Nikola Peršič (1790 do 1797). Slika iz jožefinske dobe ljubljanskega nadškofa Mihaela barona Brigida. Spisal dr. Fr. Ilešič. Ljubljana 1906. To je kratek, a skrbno po točnih zgodovinskih virih sestavljen životopis hudega jožefinca, novomeškega prošta Frana Nikola Peršiča, istrsko-hrvatskega pisatelja. (Izdal je l. 1789 v Gradcu za istrske Hrvate dva jožefinsko nadahnjena katekizma). L. 1797 je bil Peršič, ki je v Novem mestu kot prošt spletkaril proti frančiškanom, ker so bili nasprotniki jožefinske prosvetljenosti, upokojen in interniran v Pazin. Umrl je l. 1802 v Lovranu. Knjižica je pisana s priznanja vredno objektivnostjo. N.

Kritična razprava o lurskih čudežih. Prvi del. Spisal dr. Jurij Bertin, vseučiliški profesor v Parizu. Knjiga, prepotrebna naši inteligenci. Papež Pij X. je pisatelju na knjigi toplo častital, kar delo v polni meri zasluži. Pisana je od učenjaka, ki uporablja induktivno metodo moderne kritike, ne da bi ga motili ti ali oni predsodki. Na višku objektivnega raziskavanja je razprava Bertinova o možnosti halucinacij pri Bernardki Soubirous; pisatelj pride do zaključka, da Bernardkine prikazni niso halucinacije, kajti Bernardka ni bila nevro- ali psihopatično predisponirana, niti verske manije ni bilo v njej: bila je fizično in psihično zdrava. Rezultat te knjige, ki se bo še nadaljevala, je: Bernardkine prikazni so resnične, Lurd je sijajna apologija krščanstva. P.

Hrv a š k a.

Katarina, kraljica bosanska. Spjevao dr. Fran Binički. Nakladom Kaptola Vrhbosanskog. Sarajevo. — V petih spevih opeva pesnik zgodbo iz verskih in političnih bojov bosenskih za časa bogomilov. Uvodna pesem opeva petindvajsetletni biskupski jubilej dr. J. Stadlerja, kateremu je knjiga posvečena.

Artur Hübsch: Stajaci brojevi u njemačkoj narodnoj pjesmi od XIII. do XIX. vijeka. Razprava odobrena od mudroslovnega fakulteta kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Str. 70. Ta razprava je bila sprejeta kot disertacija na zagrebškem sveučilišču. Vzor nam je lahko, kako je treba razpravljati o takih stvareh. Dobro bi bilo, da bi se Slovenec lotil enakega dela in napisal razpravo o številkah v slovenskih epskih pesnih. —n—

Arthur Hübsch: Schiller i krščanstvo. (Pre-tiskano iz „Hrvatstva“. Zagreb. Tisak Antuna Scholza 1905. Str. 25.

Arthur Hübsch: Adalbert Stifter. Napisao za „Hrvatstvo“ prigodom stogodišnjice piščeva rođen-